

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Strategisk Miljøvurdering Natura 2000-plan 2022-2027

Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose
Natura 2000-område nr. 3
Habitatområde H3
Fuglebeskyttelsesområde F6

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Nordjylland

Forsidefoto:

Råbjerg Mose, den nordvestlige del med rimmer-dopperlandskab.

Fotograf: Karsten Frisk, Naturstyrelsen Vendsyssel

ISBN: 978-87-7564-708-8

Indhold

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027	4
1.1 Ikke teknisk resumé.....	4
1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer	5
1.2.1 Anden lovgivning	6
1.2.2 Andre relevante planer	6
1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nul-alternativ	8
1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen.....	8
1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet	11
1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed.....	11
1.4.2 Befolkningen	12
1.4.3 Menneskets sundhed	13
1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer	13
1.4.5 Materielle goder og kulturarv	13
1.4.6 Landskab.....	14
1.4.7 Arter	14
1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater	14
1.5 Eksisterende miljøproblemer	15
1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området	16
1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål.....	16
1.7 Planens indvirkning på miljøet.....	17
1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet	20
1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg.....	20
1.10 Overvågning	22

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027

Den enkelte Natura 2000-plan er ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurderinger af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) underlagt krav om miljøvurdering. SMV rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af lovens bilag 4.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem kommunale og andre ansvarlige myndigheders handleplaner, der har fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen. Der kan således ikke i forbindelse med den statslige plan foretages en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da de statslige Natura 2000-planer ikke fastlægger, hvor den konkrete indsats skal gennemføres.

Natura 2000-område nr. 3 Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose består af habitatområde nr. 3, Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose og fuglebeskyttelsesområde nr. 6, Råbjerg og Tolshave Mose.

Området ligger ikke nær den danske grænse, men på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet findes en del ynglefugle, bl.a. engsnarre, trane, hedelærke, natravn og rødrygget tornskade, der overvintrer uden for landets grænser.

Som del af Natura 2000-planens indsatsprogram arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets fugle eller arter, bl.a. ved at der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper og gennem sikring af en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje for de lysåbne naturtyper. Udtagning af kulstofholdige lavbundsjord, der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik, kan ligeledes være til gavn for bl.a. plettet rørvagtel, trane og engsnarre. Planens indsatsprogram fokuserer desuden på, om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr.

Planens indsatser for fugle på udpegningsgrundlaget vurderes potentielt at kunne hjælpe til at sikre og have gavnlig effekt på bestande af fugle, som bevæger sig over landegrænser.

Området er ikke geografisk forbundet med områder, herunder Natura 2000-områder, i udlandet. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består udelukkende af tiltag, som i forhold til områdets naturtyper vurderes at kunne påvirke lokalt fx hedepleje og bekæmpelse af invasive arter samt udlægning af arealer til urørt skov. Det vurderes derfor, at Natura 2000-planen ikke har effekt over landegrænser ud over de ovenfor beskrevne.

1.1 Ikke teknisk resumé

Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter, fugle og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover har de planlagte indsatser en positiv effekt for den øvrige natur, fugle og arter, der findes i området, og Natura 2000-planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

Natura 2000-område nr. 3 er især udpeget for at beskytte det unikke rimmer-dopper landskab, og dets særligt store forekomster af naturtyperne tør og våd hede og tidvis våd eng, men som også har store arealer med mosaik af klitnatur, primært klithede og grå/grøn klit. Natura 2000-planens indsatser skal skabe større sammenhæng i naturen og sikre en mere naturlig dynamik i områderne f.eks. ved genskabelse af hensigtsmæssig hydrologi. Dette kan bl.a. realiseres vha. tilskudsordninger til sikring af hensigtsmæssigt hydrologi, drift og pleje samt omlægning af kulstofholdige lavbundarealer til naturarealer eller udtagning af arealer til urørt skov. I flere af planens indsatser er indtænkt en synergi til at sikre levesteder for dagsommerfuglen hedepletvinge og for fugle, f.eks. trane, hedelærke og natravn, som er en del af udpegningsgrundlaget.

Udtagning af lavbundsarealer kan desuden potentielt medvirke til at begrænse udledningen af CO₂, og indsatsen forventes dermed have en positiv klimaeffekt. Natura 2000-planens indsatser vedrørende naturpleje, forbedring af hydrologi og udtagning af kvælstofholdige lavbundslande kan desuden medvirke til at tilbageholde kvælstof og dermed medvirke til at opfylde vandområdeplanens mål.

Den sikring og forbedring af naturgrundlaget, som forventes som følge af Natura 2000-planens indsatsprogram, forventes at gavne landskabsværdien i området. Planen vil potentielt give befolkningen adgang til en mere varieret og spændende natur. Planen kan indirekte bidrage positivt til menneskers sundhed gennem et større incitament til rekreative aktiviteter samt forbedring af områdets biodiversitet og genskabelse af mere robuste økosystemer.

Natura 2000-planens gennemførelse vurderes at komplimentere og understøtte de eksisterende fredninger og andre igangværende plejeforanstaltninger i Natura 2000-området. Realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning i samspil med konkrete projekter samt vandområdeplanen for området.

1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af målsætninger for det enkelte Natura 2000-område og områdets udpegningsgrundlag, samt et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse i planperioden 2022-2027. Målsætningerne består af overordnede målsætninger for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Retningslinjerne om naturområdernes forvaltning i indsatsprogrammet, har både konkret og generel karakter. Endelig indeholder Natura 2000-planen et oversigtsskema, der viser naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Hovedformål

For området findes følgende overordnede målsætninger i forslag til Natura 2000-planen.

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. De lysåbne naturtyper samt skovnaturtypernes areal sikres og forekomsterne bliver om muligt udvidet og gjort mere sammenhængende. Målet er, at områdets udbredte rimmer-dopper landskab med dets blanding af tørre og våde naturtyper sikres og udvides.

Naturtyperne tør hede, våd hede, tidvis våd eng, hængesæk, grå/grøn klit, surt overdrev, rigkær og stilkegekrat sikres. Nævnte naturtyper har alle enten stærk ugunstig bevaringsstatus, særlige forekomster i Danmark eller biogeografisk store forekomster i området. Der skabes så vidt muligt sammenhæng mellem forekomsterne.

Ligeledes sikres levestederne for ynglefuglene trane, natravn, hedelærke og rødrygget tornskade, som alle har vigtige forekomster i området.

Arealer med velegnede levesteder for hedepletvinge øges og/eller sammenkædes.

Arealet med aktiv højmosse udvides, hvor der tidligere har været aktiv højmosse.

Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtypen hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.

Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne

1.2.1 Anden lovgivning

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Det vil sige, at alle myndigheder skal lægge Natura 2000-planen til grund i arealdrift på egne arealer, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt. Offentlige lodsejere er bundet af planens målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På lovområder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, kan der følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., på grundlag af konsekvensvurderinger, hvor dette er nødvendigt i henhold til lovgivningen herom. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan kræves tilladelse eller godkendelse efter anden lovgivning.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte Natura 2000-planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering.

1.2.2 Andre relevante planer

Anden generations Natura 2000-planer for 2016-2021 blev vedtaget i april 2016, og de opfølgende kommunale handleplaner blev endeligt vedtaget i foråret 2017.

Første generations Natura 2000-planer (2010-2015) fastlagde rammerne for en række grundlæggende indsatser, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag. Disse indsatser blev fastholdt og videreført i anden generations Natura 2000-planer (2016-2021). I tredje generation Natura 2000-planer igangsættes nye indsatser med særlig fokus på fortsat pleje til sikring af beskyttede naturtyper, fugle og arter, sikring af naturlig dynamik og større sammenhængende arealer fx udlægning af arealer til urørt skov, udtagning af lavbundsjord og ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi.

Natura 2000-planer, som omfatter fredskovpligtige arealer, og dermed er omfattet af skovloven, skal revideres med 12 års mellemrum, jf. skovlovens § 16, stk. 2. Det betyder således, at Natura 2000 skovplanerne, som er en del af 1. generations Natura 2000-planer, er gældende fra 2010 til udgangen af 2021 og at der i forbindelse med udarbejdelse af tredje generations Natura 2000-planer, også vil ske en revision af den del af Natura 2000-planerne, som omfatter fredsskovpligtige arealer.

Vandområdeplaner og EU's havstrategi

Natura 2000-område nr. 3 er beliggende i vandområdedistrikt Jylland og Fyn. Vandområdets økologiske og kemiske tilstand fremgår af vandområdeplanen for området.

For de Natura 2000-områder som også er omfattet af en vandområdeplan og Danmarks Havstrategi, er målsætninger og retningslinjer for indsatser om vandkvalitet, næringsstoffer, miljøfremmede stoffer, hydrologi og fysiske forhold samlet i vandområdeplanen og/eller i basisanalysen med tilhørende indsatskatalog og havstrategien. Disse mål og indsatser vil bidrage til at forbedre vandmiljøet og vandkvaliteten i Natura 2000-områderne og understøtte Natura 2000-planens målsætninger.

Landsplandirektiver og kommuneplaner

Natura 2000-områderne, der er udpeget i medfør af miljømålsloven, skal fremgå af landsplandirektiver og kommuneplaner. I henhold til Bekendtgørelse om planlægning nr. 1157 af 1. juli 2020, må kommuneplaner ikke stride mod en Natura 2000-plan, jf. lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven), en handleplan efter samme lovs § 46 a eller regler udstedt i medfør af samme lovs § 36, stk. 3, eller stride mod en Natura 2000-skovplan, jf. kapitel 4 i lov om skove. Af redegørelsen til planforslag, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for et Natura 2000-områdes forvaltning, skal jf. bekendtgørelse om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, indgå en vurdering af planforslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Klimasikring

Regeringen har i december 2012 udgivet en handlingsplan for klimasikring af Danmark. Planen indeholder en lang række regeringsinitiativer, der skal medvirke til at skabe bedre rammer for klimatilpasningen lokalt. De enkelte kommuner har udarbejdet en klimatilpasningsplan. En vurdering af samspillet mellem den kommunale klimatilpasningsplan og Natura 2000-planen forudsætter kendskab til, hvor de forudsatte indsatser i Natura 2000-planen konkret vil blive gennemført sammenholdt med de indsatser, der skal gennemføres som led i klimatilpasningsplanen.

Kommunal klimatilpasningsplan

Såfremt konkrete projekter som led i den kommunale klimatilpasningsplan kan påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området væsentligt, skal der gennemføres en konsekvensvurdering af projektet, inden det kan gennemføres. Dette gælder dog ikke, hvis projektet gennemføres som led i Natura 2000-planen og dermed har som delformål at sikre, at naturtyper og arter opnår gunstig bevaringsstatus.

Natur- og Biodiversitetspakke

I december 2020 blev der indgået aftale om Natur- og biodiversitetspakken, som har til formål at fremme natur og biodiversitet i Danmark og bidrage til at bremse naturens tilbagegang. Natur- og biodiversitetspakken skal gennemføres i perioden 2021-2024. Med Natur- og Biodiversitetspakken er der bl.a. afsat midler til udpegningsplaner af nationalparker, udlægning af urørt skov, forbedring af havmiljøet og udarbejdelse af strategi for forvaltning af truede arter.

Det fremgår af Lov om nationalparker, at ansøger, i forbindelse med ansøgningsfasen til etablering af nationalparken, skal udarbejde en projektbeskrivelse for etablering af nationalparken, samt en forvaltningsplan for området. Planen skal tage højde for internationale naturbeskyttelsehensyn, herunder skal det fremgå af redegørelsen, om forvaltningsplanens gennemførelse er afhængig af tilladelser, godkendelser eller dispensationer ligesom der skal indgå en beskrivelse af nuværende status for naturen i området. Forvaltningsplanen er tiltænkt at skulle sikre en vildere naturforvaltning, bl.a. i Natura 2000-områder. Det fremgår i den forbindelse af lov

om nationalparker, at det forudsættes, at den vildere naturforvaltning er i overensstemmelse med bevaringsmålsætninger i Natura 2000-planen for berørte områder.

Forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning af §3-arealer

Pr. 1. juli 2022 træder et forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-arealer i kraft. Forbuddet vil gælde alle arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2 og 3 og vil i praksis hovedsageligt have betydning for ferske enge og strandenge, hvor der i dag kan være en lovlig drift med sprøjtning, gødskning og/eller omlægning. For de øvrige § 3-beskyttede naturarealer gælder der som udgangspunkt allerede et sådant forbud. En delmængde af de § 3 strandenge kan også være kortlagt som habitatnatur, mens de ferske enge ikke har en tilsvarende habitatnaturtype. Lovændringen forventes at have en gavnlig synergieffekt på Natura 2000-områderne, herunder evt. fugle og arter på udpegningsgrundlaget, samt de kortlagte habitatnaturtyper, både i form af en direkte effekt på de kortlagte strandenge og indirekte ved at mindske eventuel randpåvirkning.

1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nulalternativ

I basisanalysen, der danner grundlag for Natura 2000-planen, er der foretaget en nærmere gennemgang af den nuværende naturtilstand i området.

1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen

Naturtypen tør hede dominerer i de tørre dele af rimmer-dopper-systemet og er overvejende i moderat/ringe tilstand, hvilket skyldes begyndende tilgroning med vedplanter, tilstedeværelse af invasive arter, og at der kun er pleje i form af græsning på en meget begrænset andel af disse arealer. Naturtyperne våd hede og hængesæk er dominerende i den fugtige del af rimmer-dopper-systemet. Arealerne er overvejende i god/høj tilstand med et højt artsindex med mange særligt følsomme arter og med god dækning af dværgbuske og tørvemos. En mindre del er i moderat /ringe tilstand med lavt artsindex og begyndende tilgroning og tilstedeværelse af invasive arter. Højmose er overvejende i moderat tilstand, primært på grund af tegn på afvanding, fx. i form af perifere eller ikke-funktionsdygtige grøfter. For naturtypen tidvis våd eng er ca. halvdelen i god tilstand med højt artsindex med mange særligt følsomme arter, passende lav vegetation, hensigtsmæssige hydrologiske forhold og pleje i form af græsning. Den anden halvdel er i moderat tilstand, præget af begyndende tilgroning og uden pleje.

Arealerne med klitnaturtyperne klithede, grå/grøn klit, grårisklit, enebærklit og klitlavning er generelt i god tilstand med høj dækning af karakteristiske arter og drift i form af græsning. En mindre del af arealerne er i moderat/ringe tilstand, hvilket skyldes begyndende tilgroning, spredt tilstedeværelse af invasive arter og manglende pleje.

Områderne med surt overdrev og rigkær er generelt i god/høj tilstand med lav vegetation med mange særligt følsomme arter, og for rigkær ligeledes med hensigtsmæssige hydrologiske forhold. Der er drift i form af græsning/høslæt på hovedparten af arealerne. En mindre del er i moderat tilstand, hvilket skyldes begyndende tilgroning, spredt opvækst af invasive arter og manglende pleje. Arealerne er vigtige lokaliteter for sommerfuglen hedepletvinge, som er på udpegningsgrundlaget i dette natura 2000-område.

Arealerne med strandeng er i god tilstand pga. en god vegetationsstruktur domineret af lave græsser og urter og uden tilstedeværelse af vedplanter eller invasive arter. Der er ingen drift i form af pleje på arealerne.

Den primære skovnaturtype i området er skovbevokset tørvemose, hvoraf der er registreret 31 ha. Der er på ca. 1/2 af arealet med naturtypen registreret 1-5 store træer/ha, og på 1/2 registreret <1 stort træ/ha. På 2/3 af arealet er der registreret <1- 5 stykker stående dødt ved og på den sidste 1/3 er der registreret 6-10 stykker stående dødt ved. På 2/3 af arealet er der registreret <1-5 stykker liggende dødt ved, og på den 1/3 er der registreret > 10 stykker liggende dødt ved.

Der er registreret i alt 26 ha stilkegekrat (9190), hvor der på ca. 2/3 af arealet er registreret < 1 stort træ/ha og på 1/3 1-5 store træer/ha. På 1/3 af arealet er der registreret <1 stykke stykker stående dødt ved/ha og på den sidste 1/3 er der registreret 6-10 stykker stående dødt ved/ha. På hele arealet er der registreret 1 til 5 stykker liggende dødt ved/ha.

Jf. seneste Artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyper.

I Natura 2000-området er der kortlagt i alt 38 småsøer under 5 ha. De tilhører habitatnaturtyperne søbred med småurter, kransnålalge-sø, næringsrig sø og brunvandet sø. Langt størstedelen af søerne er i god/høj naturtilstand med karakteristiske arter, og der vurderes ikke umiddelbart at være trusler imod fastholdelse af naturtilstanden.

Området er et kerneområde for hedepletvinge. Overordnet vurderes det, at udbredelsen af hedepletvinge i perioden 2004-2019 er øget i området, og der vurderes at være en stabil forekomst i området. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering har den landsdækkende overvågning i NOVANA siden 2004 påvist arten på et stigende antal lokaliteter. Samtidig med at arten er blevet hyppigere i sit udbredelsesområde i Nordjylland nord for Limfjorden, er den i de senere år fundet på helt nye levesteder i Nordjylland.

Inden for Natura 2000-området er der kortlagt 1 levested for plettet rørvagtel. Levestedet er beregnet til at være i god tilstand, hvilket primært skyldes, at de hydrologiske forhold er ideelle for arten, og at menneskelig forstyrrelse er ret begrænset. Plettet rørvagtel raster meget uregelmæssigt i Råbjerg- og Tolshave Mose og blev seneste registreret i 2011 i den sydlige del af Tolshave Mose. Forekomsten af plettet rørvagtel i dette fuglebeskyttelsesområde har gennem årene haft en mere eller mindre tilfældig karakter, og på baggrund af overvågningsresultaterne vurderes det, at arten ikke har en fast ynglebestand inden for området, og at tilgroning af mosefladerne er ugunstige for ynglemulighederne.

Inden for Natura 2000-området er der kortlagt 1 levested for tinksmed. Levestedet er beregnet til at være i god tilstand, hvilket primært skyldes, at de hydrologiske forhold er ideelle, og at menneskelig forstyrrelse er ret begrænset. Engsnarre er kun overvåget i 2018, hvor arten ikke blev registreret. Med områdets tilgroede moseflader og kun begrænsede ynglemuligheder i form af lysåbne våde engarealer, vurderes det, at arten sandsynligvis aldrig vil blive en fast ynglefugl i området, og at tilgroning af mosefladerne er ugunstige for ynglemulighederne.

I fuglebeskyttelsesområdet har bestanden af trane været i fremgang i overvågningsperioden 2004-2019 og afspejler således den generelle fremgang for arten på landsplan. Ved den seneste overvågning i 2019 blev bestanden opgjort til 7 par i Råbjerg Mose og 1 par i Tolshave Mose. Fuglene benytter de fugtige områder i moserne til yngle- og fourageringsområder, men flyver også periodisk udenfor området til Gårdbosø for at raste og fouragere. Områdets store sammenhængende våde og tørre naturtyper giver gode ynglemuligheder for arten, og lokalt vurderes der ikke at være væsentlige, aktuelle trusler mod artens yngleforekomst. Jf. DCE's NOVANA-rapport for fugle har udviklingen af den danske bestand af ynglende trane være markant stigende fra 3-4 par i 1980 til estimeret antal 400-550 par i 2018.

I fuglebeskyttelsesområdet blev der i forbindelse med den seneste overvågning i 2019 ikke registreret ynglende tinksmed i området. Arten fravælger generelt yngleområder under tilgroning med vedplanter, og det vurderes, at arten på den baggrund har svært ved at etablere en ynglebestand i området. Jf. DCE's NOVANA-rapport for fugle har udviklingen af den danske bestand af ynglende tinksmed være stigende.

I fuglebeskyttelsesområdet er mosehornugle overvåget regelmæssigt siden 2005, seneste i 2019, uden at arten er blevet registreret. Jf. DCE's NOVANA-rapport for fugle har udviklingen af den danske bestand af ynglende mosehornugle siden 1980 været fluktuerende, men stabilt med 2-6 ynglepar årligt.

Natravn er ny på områdets udpegningsgrundlag og blev overvåget i 2019 for første gang. Ynglebestanden i området blev opgjort til 35 par, og arten har den største forekomst i det store nåleskovsområde i Aalbæk Klitplantage med 17 par. Derudover yngler arten med spredte par i de små åbne fyrre-, løv- og nåleskove i Råbjerg-, Napstjært- og Tolshave Mose. Områdets store nåleplantager med lysninger samt moseflader giver gode ynglemuligheder for arten, og lokalt vurderes der ikke at være væsentlige, aktuelle trusler mod artens yngleforekomst. Jf. DCE's NOVANA-rapport for fugle har udviklingen af den danske bestand af ynglende natravn være stabil på både kort og lang sigt.

Hedelærke er ny på områdets udpegningsgrundlag og arten blev overvåget i 2019 for første gang. Ynglebestanden i området blev opgjort til 9 par, og arten har den største forekomst på de åbne arealer med blottet jord- og sandflader i nærheden af nålebevoksninger. Dette findes især i Aalbæk Klitplantage og i den nordlige og midterste del af Råbjerg Mose. Områdets store nåleplantager med lysninger samt moseflader giver gode ynglemuligheder for arten, og lokalt vurderes der ikke at være væsentlige, aktuelle trusler mod artens yngleforekomst. Jf. DCE's NOVANA-rapport for fugle har udviklingen af den danske bestand af ynglende hedelærke været stigende i perioden.

Rødrygget tornskade blev overvåget i 2018 for første gang og ynglebestanden i området blev opgjort til 19 par. Arten har dens største forekomst med 11 ynglepar på den store sammenhængende moseflade, som findes i Råbjerg Mose. Derudover yngler arten med spredte par i det varierede landskab i Napstjært Mose, hvor arten foretrækker lokaliteter med mosaik af tørre og fugtige arealer. Områdets store nåleplantager med lysninger samt moseflader giver gode ynglemuligheder for arten, og lokalt vurderes der ikke at være væsentlige, aktuelle trusler mod artens yngleforekomst. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for fugle er den samlede bestand af rødrygget tornskade stabil og forekommer udbredt over hele Danmark, og udbredelsen har været stigende både på kort og lang sigt.

En række naturtyper og levesteder for arter og fugle, som området er udpeget for at beskytte, kræver vedvarende drift for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus. Det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre naturtyper og levesteder i moderat til dårlig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for, at den gode naturtilstand på en stor andel af naturarealerne og den hensigtsmæssige drift ikke fastholdes, herunder udlægning af urørt skov. Der er ligeledes risiko for, at naturtilstanden ikke vil blive forbedret på bl.a. rimmer-dopper arealerne og i klitnaturtyperne, da der er behov for indsats mod invasive arter og opvækst af andre vedplanter og høje urter, samt sikring af hensigtsmæssig drift generelt. Genetablering af højmoser er ligeledes afhængig af en for naturtypen hensigtsmæssig hydrologi.

Der er ligeledes risiko for, at manglende plejetiltag kan forandre de biologiske forhold for småsøerne, idet skyggepåvirkning fra den omkringliggende vegetation kan påvirke småsøernes tilstand negativt.

Hvis ikke planens indsats om omlægning af lavbundslande fra omdriftsarealer til naturarealer realiseres, er der risiko for, at en deraf forventelig forbedring af vandkvaliteten, reduktion af randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer, og den forventelige mindre udledning af CO₂, udebliver.

For skovnaturtyperne i området vil en manglende gennemførelse af indsatsprogrammet, som f.eks. udlægning af urørt skov, betyde, at skovstrukturer, som antallet af store træer og mængden af dødt ved, ikke forbedres. Dette vil betyde, at truede arter knyttet til disse skovhabitater ikke får forbedrede levesteder. Manglende etablering af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi vil ikke medføre forbedrede betingelser for våde skovnaturtyper som f.eks. skovbevokset tørvemose.

Manglende realisering af indsatsprogrammet i Natura 2000-planen kan desuden medvirke til, at levesteder for ynglefugle forringes på grund af tilgroning.

Der er ligeledes risiko for, at bestanden hedepletvinge ikke sikres, og at bestanden går tilbage på nationalt niveau, idet dens levesteder er afhængige af pleje.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for at den biologiske mangfoldighed i området generelt stagnerer. Dette kan for befolkningen betyde, at de ikke får adgang til naturområder af højere kvalitet, samt at de rekreative aktiviteter, som f.eks. motion kan blive mindre attraktive, og dermed udebliver den positive effekt på befolkningens sundhed.

Hvis ikke planens indsats om pleje af de lysåbne arealer gennemføres, vil tilgroning af områdets kulturminde ikke i samme omfang modvirkes, og landskabet vil fremstå mindre varieret.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, udebliver planens kumulative effekter i forhold til vandområdeplanerne og Danmarks Havstrategi.

1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet

I dette afsnit beskrives de øvrige miljøforhold i og udenfor Natura 2000-området, der kan blive væsentligt berørt af Natura 2000-planen.

1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Natura 2000-planen bidrager, ud over sikring af naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget for området, generelt til at sikre naturtyper og arter, der findes inden for området, idet Natura 2000-planerne generelt medvirker til at etablere gunstige forhold for naturen.

Tilgroning med høje græsser/urter og vedplanter, forekomst af invasive arter samt kunstig afvanding forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter. Desuden kan tilgroning medføre forringelse af levestederne for hedepletvinge, områdets ynglefugle og andre arter i området.

Planens indsatser om pleje og sikring af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi vil modvirke denne udvikling og vil desuden medvirke til, at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, får forbedrede forhold.

Hermed bidrager Natura 2000-planerne også til at opnå biodiversitetskonventionens mål om at sikre, at den biologiske mangfoldighed bevares, herunder udlægning af urørt skov, ligesom planen bidrager til at sikre levesteder for arter, der er beskyttet i medfør af generelle fredningsbestemmelser. Planens indsats om udarbejdelse af en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter bidrager positivt i forhold til forvaltning af arterne.

Planens indsatser om bekæmpelse af invasive arter og pleje af hede bidrager til opretholdelse af naturtyperne i området.

Med planens indsatsprogram arbejdes der for at sikre egnede levesteder for hedepletvinge, som er en del af udpegningsgrundlaget. Hensigtsmæssig pleje af naturarealerne er vigtige for at hedepletvinge fortsat kan have en stor, stabil og udbredt bestand i området.

Planens indsats om udtagning af lavbundsjord kan bidrage til at skabe større sammenhængende naturområder med større robusthed til gavn for områdets arter som f.eks. trane og naturtyper som våd hede, tidvis våd eng og hængesæk.

Med planens indsats om udlægning af urørt skov skabes større variation i skovene med forventeligt mere naturlige vandforhold, flere skovlysninger, mere dødt ved og mere skovgræsning. Denne indsats skaber gode rammer for biodiversiteten i området generelt.

Området rummer væsentlige arealer med naturtyperne tør hede, våd hede, tidvis våd eng og hængesæk, idet de udgør mere end 5 % af de enkelte naturtyper i den kontinentale biogeografiske region i Danmark.

I og omkring Natura 2000-området findes bestande af flere sjældne arter, heriblandt hedepletvinge, mose-post og maj-gøgeurt. Bevaring af den lysåbne vegetation ved sikring af pleje medfører generelt, at forholdene for ovenstående arter forbedres, idet deres naturgrundlag forbedres sammen med indsatsen for habitatnaturen.

1.4.2 Befolkningen

Natura 2000-område nr. 3, som består af habitatområde nr. 3 Jerup Hede, Råbjerg Mose og Tolshave Mose og fuglebeskyttelsesområde nr. 6, er beliggende i Frederikshavn og Hjørring Kommuner, der har et indbyggertal på henholdsvis 59.000 og 64.200. Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. Sikringen af den eksisterende natur kan potentielt have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats.

Planen indeholder en mulig indsats om etablering af urørt skov, hvilket kan medføre en ændret adgang til områder på visse tidspunkter af året, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan ændre sig. Indsatsprogrammet vil dog samtidig give befolkningen mulighed for at opleve en mere spændende og varieret natur.

Der er offentlig adgang til store dele af området; men på Kriminalforsorgens område er der adgangsforbud.

1.4.3 Menneskets sundhed

Mange Natura 2000-områder udnyttes til rekreative aktiviteter, f.eks. vandring og cykling, som bidrager til menneskets sundhed. Natura 2000-planen har til formål at sikre, at de beskyttede naturtyper og arter opnår gunstig naturtilstand på sigt.

Natura 2000-planen vil kun potentielt, undtagelsesvist og på mindre arealer kunne ændre den rekreative udnyttelse af områderne, der foregår i dag, f.eks. ved indsats om udlægning om urørt skov.

Naturområder af høj kvalitet er af betydning for den rekreative udnyttelse af området, og dermed kan planens indsatser potentielt påvirke menneskers sundhed.

Der er etableret stier og informationsstandere i området.

1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer

Natura 2000-planen rummer indsatser, der skal sikre den eksisterende udpegede natur i området, herunder en indsats mod invasive planter og hjemmehørende vedplanter, udlægning af urørt skov, samt sikring af en hensigtsmæssig drift og pleje af arealerne og arternes levesteder.

Mulig etablering af ny natur på lavbundsarealer, kan bidrage til at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer, ligesom randpåvirkningerne af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift potentielt kan bliver reduceret. Dette kan potentielt gøre områderne mere robuste over for ekstreme vejrforhold og klimaændringer. Planens indsats om udtagning af lavbundsarealer vil desuden potentielt kunne medvirke til at mindske udledningen af CO₂ samt påvirke søer, vandløb og kystvande og dermed bidrage til realisering af vandområdeplanen for området. Samtidig kan Natura 2000-planens indsats om udtagning af lavbundslande potentielt medføre udpining af jordbunden på arealer, der er næringsberigede som følge af nuværende eller tidligere gødsning.

Indsatsprogrammet i planen omfatter ikke tiltag, som vil kunne bevirke, at stoffer eller andet materiale vil kunne påvirke jordbunden, ligesom der ikke vil blive gravet i jordbunden.

Det vurderes at vedtagelse af planen ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.

1.4.5 Materielle goder og kulturarv

Natura 2000-planens indsats omfatter pleje af de naturtyper, der findes på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag, hvilket potentielt kan påvirke adgangen til områder, som har betydning for befolkningen. Natura 2000-planens indsatser kan potentielt modvirke tilgroning af fortidsminder, og dermed kan planens indsatser potentielt medvirke til at sikre kulturarven.

I dette Natura 2000-område er der bl.a. registreret jordfæstegrav, brandgrav og skibssætning; men ingen af kulturminderne er fredede.

1.4.6 Landskab

Natura 2000-området rummer landets største areal med landskabstypen rimmer og dopper. Landhævningen har her bevaret den revlestruktur, der findes ude i vandet langs kysten. De forhøjede revler kaldes rimmer og domineres af naturtypen tør hede, mens de fugtige lavninger imellem, dopperne, er naturtyperne våd hede og hængesæk. I de centrale dele af området har mosen tidligere vokset sig højere end rimmerne; men afvanding og gravning efter tørv har nedbrudt højmoserne. Nogle rimmer er fjernet i forbindelse med landbrugsmæssig udnyttelse, og andre steder er rimmer-dopper-strukturen sløret af flyvesand, der har dannet klitnaturtyper. I Aalbæk Klitplantage er der et stor, fladt område, som er afblæsningsflade fra vandreklit, og der er velbevarede, gamle egekrat flere steder.

Hele Natura 2000-områdets mosaik af tørre og fugtige områder er helt unik, og efter flere projekter med rydning for vedplanter, fremstår store dele af rimmer-dopperne nu tydeligt.

Sikring og forbedring af naturplejetiltag, som følge af indsatser, kan have betydelig effekt på landskabet i området. Det kan f.eks. ske som følge af rydninger, så landskabet fremstår mere lysåbent og rimmer- dopper landskabet fremstår mere markant. Udlægning af arealer til urørt skov og udtagning af lavbundsjord vil ligeledes kunne påvirke landskabet.

1.4.7 Arter

Dette Natura 2000-område rummer meget varierede naturtyper med mange sjældne, fredede eller rødlistede arter. Af sjældne og rødlistede karplanter i områdets naturtyper findes bl.a. bakkegøgelilje, hvid næbfrø, lyngøjentrøst, kattefod, lyngvikke, vibefedt, sumphullæbe, liden og langbladet soldug, strand-tusindgylden og stilket kilebæger. Området huser også det nordligste voksested for den fredede orkidé maj-gøgeurt, samt den eneste kendte bestand af mose-post i Danmark.

Natura 2000-området er et af de største og vigtigste i landet for dagsommerfuglen hedepletvinge, som er en del af udpegningsgrundlaget. Hedepletvingens larver lever på planten djævelsbid, som er almindelig i området.

Området er vigtigt for ynglende trane, rødrygget tornskade og natravn.

Natura 2000-planen vil potentielt kunne påvirke arter på udpegningsgrundlaget, forskellige Bilag IV-arter, f.eks. markfirben, strandtudse, samt arter i tilstødende områder, da planen indeholder en række plejeindsatser bl.a. bekæmpelse af invasive arter, udlægning af urørt skov samt sikring af hensigtsmæssig drift og pleje af naturtyperne til forbedring af habitater og levesteder for arter i området.

Indsatserne i planen vil potentielt kunne forbedre vandkvaliteten i tilstødende vandområder og områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 og dermed bidrage til at forbedre og sikre levesteder for de arter, herunder Bilag IV-arter, som er tilknyttet disse områder.

1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater

Indenfor Natura 2000-området er der 3 fredninger: Jerup Hede, Tolshave og Napstjertengen. Fredningen har til formål at sikre naturværdier og levesteder i området. Natura 2000-planen indeholder indsatser, som potentielt kan påvirke naturværdier og beskyttelsen af arter positivt.

1.5 Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er beskrevet i basisanalysen, der danner grundlag for udkast til Natura 2000-planen for området. Planens mål er at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan påvirke næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdeposition. Emissionen af ammoniak fra landbruget reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven, som bidrager til at mindske ammoniakudledning fra punktkilder.

Området er generelt karakteriseret ved, at der er store, lysåben arealer i god tilstand med pleje, men også ret store arealer med manglende drift, hvorfor tilgroning, herunder tilstedeværelse af invasive arter, kan være en trussel.

Tilgroning med høje græsser/urter og vedplanter samt tilstedeværelse af invasive arter forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturtype-karakteristiske vegetation erstattes af en mere artsfattig vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter.

Afvanding i form af grøfter, dræn eller pumper forandrer ligeledes naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter, der er knyttet til mere tørre forhold. I dette Natura 2000-område er der på en mindre del af arealerne afvanding med svag effekt, men stadig med udbredt fugtigbundsvegetation.

Fjernelse af hugstmodne træer og dødt ved i skove betyder, at skovene kommer til at rumme relativt få gamle træer og relativt lidt dødt ved, hvilket forringer levesteder for skovtilknyttede arter, herunder bl.a. mange vedboende svampe og biller. Ifølge den seneste artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitattyper.

Planen indeholder en indsats om fastholdelse af pleje på de lysåbne arealer. Hedepletvinge vurderes derfor at have gode forudsætninger for en fortsat, stabil udbredelse i dette område.

For småsøerne vurderes der ikke umiddelbart at være trusler imod fastholdelse af naturtilstanden; men manglende pleje kan medføre, at bredvegetationen giver skyggepåvirkning, hvilket kan påvirke vegetationen i småsøerne negativt. Der kan ikke vurderes trusler for søer, der endnu ikke er beregnet tilstand for.

Fuglene på udpegningsgrundlaget gælder det for plettet rørvagtel og tinksmed, at tilgroning af mosefladerne er ugunstige for ynglemulighederne. For trane, rødrygget tornskade, hedelærke og natravn vurderes der generelt ingen aktuelle trusler. De resterende ynglefugle engsnarre, plettet rørvagtel, tinksmed og mosehornugle er ikke registreret ynglende i området, og for disse gælder at der trusler i form af tilgroning af mosefladerne, hvilket er ugunstigt for ynglemulighederne.

Der er ikke kendskab til øvrige trusler i området.

1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området

I dette afsnit redegøres der for, om planen, med dens indsatser, potentielt vurderes at forværre eller afhjælpe ovennævnte trusler.

Natura 2000-planen indeholder en målsætning om at sikre de terrestriske naturtyper en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede arter. Indsatser gennemført i tidligere planperioder vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhængende natur i Natura 2000-området ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.

Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer.

Natura 2000-planens indsatser vedrørende etablering af ny natur på lavbundsarealer, kan potentielt mindske randpåvirkninger af naturen fra tilstødende arealer med landbrugsdrift, samt bidrage til at opfylde Vandområdeplanens mål.

Natura 2000-planens indsats om udlægning af urørt skov forventes at forbedre tilstanden af områdets skove og hermed forbedre levesteder for skovtilknyttede dyr, planter og svampe.

Natura 2000-planen indeholder ikke indsatser, der kan forbedre eller forværre vandkvaliteten i områdets småsøer.

Indsatsen for de lysåbne naturtyper vil i stor udstrækning medvirke til at sikre forholdene for områdets udpegede fuglearter f. eks. trane, engsnarre og plettet rørvagtel, samt andre fuglearter, der benytter området som levested.

Natura 2000-planen indeholder ingen konkrete indsatser der kan forværre eller forbedre depositionen af kvælstofforbindelser i området. Emissionen af ammoniak fra landbruget reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven.

1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål

Danmark har tilsluttet sig en række internationale konventioner indeholdende miljøbeskyttelsesmål, hvis indhold i en lang række tilfælde er indarbejdet i lovgivningen. For EU- lovgivningen gælder generelt, at den er implementeret i dansk lovgivning. Danmark har bl.a. ratificeret Ramsarkonventionen og Biodiversitetskonventionen. Biodiversitetskonventionens formål er bl.a. at sikre, at den biologiske mangfoldighed bevares. Formålet med Ramsarkonventionen er at beskytte vådområder med en særlig betydning for fugle. Danmark har udpeget 28 Ramsarområder, der alle indgår i EU's fuglebeskyttelsesområder. Ramsarområderne er dermed en del af det danske Natura 2000-netværk.

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven, lovbekendtgørelse nr. 119 af 26. januar 2017 med senere ændringer. Planen vil sikre, at areal og tilstand af kortlagte naturtyper og levesteder for omfattede arter ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne for tredje planperiode.

1.7 Planens indvirkning på miljøet

Natura 2000-planens indsats vedrører hovedsageligt forbedring af allerede eksisterende og beskyttet natur, idet evt. forbedrede vandforhold for naturarealer og eventuel udtagning af kulstofholdige lavbundsjord har en positiv effekt på særligt biodiversitet, men også i forhold til vand- og klimamål.

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021, bilag 4.

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen på-virkning	Redegør for indvirkning
Flora, fauna og biologisk mangfoldighed	X		<p>Der er indledningsvist i den strategiske miljøvurdering redegjort for planens indvirkning på miljøet over landegrænser.</p> <p>Natura 2000-planen medvirker generelt til at sikre, at flora, fauna og biologiske mangfoldighed bevares og forbedres, idet planen medvirker til at skabe gunstige forhold for naturen.</p> <p>I habitatområde nr. 3, Jerup Hede, Råbjerg Mose og Tolshave Mose og fuglebeskyttelsesområde nr. 6, vil Natura 2000-planen medvirke til at hindre tilgroning af en række lysåbne naturtyper og levesteder for ynglefugle. Realisering af planens indsatsprogram vil samtidig sikre den § 3-beskyttede natur i området. I og omkring Natura 2000-området findes en nationalt vigtig bestand af hedepletvinge.</p> <p>Realisering af indsatsprogrammet medfører generelt, at forholdene for ovenstående fugle, arter og naturarealer forbedres idet deres naturgrundlag forbedres sammen med indsatsen for habitatnaturen.</p>
Befolkningen	X		<p>Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. For visse arealer kan gennemførelsen af planen betyde, at de vil blive omfattet af en plejeindsats, som potentielt vil kunne medføre en ændret drift på arealerne. Pleje af eksisterende natur, samt udlægning af landbrugsarealer til natur vil ske efter aftaler mellem lodsejeren og kommunerne og med økonomisk kompensation via EU's landdistriktsprogram.</p> <p>Planen vurderes at bidrage til at sikre og forbedre naturgrundlaget, hvilket giver mulighed for større naturoplevelser. Natura 2000-planen vil kun undtagelsesvist og på mindre arealer kunne hindre den rekreative udnyttelse af områderne, der foregår i dag.</p> <p>Der er offentlig adgang til store dele af området; men på Kriminalforsorgens område er der</p>

			adgangsforbud. Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang.
Menneskers sundhed	X		<p>Planen medvirker til at sikre de beskyttede naturtyper og arter i området således, at naturen i området på sigt opnår eller fastholder en gunstig naturtilstand, hvilket kan øge den rekreative anvendelse.</p> <p>Det vurderes, at Natura 2000-planen kun undtagelsesvist og på mindre arealer vil hindre den rekreative udnyttelse af områderne, der foregår i dag, da indsatserne i området primært drejer sig om bekæmpelse af invasive planter og hjemmehørende vedplanter, udlægning af urørt skov samt en sikring af hensigtsmæssig drift og pleje af arealerne og arternes levesteder.</p> <p>Det vurderes derfor, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, men i stedet vil bidrage positivt. Sikringen af en beskyttede natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt.</p>
Jordbund		X	Det vurderes, at planen ikke påvirker jordbundens beskaffenhed idet at indsatsprogrammet i planen ikke omfatter tiltag som vil kunne påvirke jordbunden. Se desuden vurderinger i tabellen under "Vand" og "Flora, fauna og biologisk mangfoldighed".
Vand	X		Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne. Natura 2000-planens indsatser vedrørende etablering af ny natur på lavbundsarealer, kan bidrage til at opfylde vandområdeplanens mål.
Luft		X	Det vurderes, at Natura 2000-planens indsatser for forbedring af de beskyttede naturtyper og arter ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.
Klimatiske faktorer	X		Indsatser i Natura 2000-planen kan potentielt medvirke til at mindske udledningen af CO ₂ , idet tidligere drænede jorde igen vandmættes med deraf mindre udledning af CO ₂ i forbindelse med f.eks. hydrologi projekter, herunder udtagning af lavbundslande.
Materielle goder		X	Det vurderes, at planen ikke påvirker materielle goder negativt, idet realisering af indsatsprogrammet ikke berører ejendomme eller andre værdier for den brede befolkning eller lokalbefolkning, men primært omfatter pleje af de

			naturtyper, der findes på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.
Landskab	X		Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, vil øge landskabsværdien ved at give mulighed for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper. I dette område er det særligt rimmer-dopper landskabet, som forbedres via plejetiltag. Det vurderes derfor, at planen påvirker landskabet positivt, idet planens indsats omfatter pleje af de naturtyper, der findes på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag, og som er dominerende i hele området.
Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv.	X		Natura 2000-planens indsatser kan modvirke tilgroning af fortidsminder, og medvirker dermed til at sikre kulturarven. I dette Natura 2000-område er der bl.a. registreret jordfæstegrav, brandgrav og skibssætning; men ingen af kulturmindeerne er fredet.
Arter	x		Det vurderes, at indsatser om f.eks. udtagning af lavbundsjord op plejetiltag på de lysåbne naturtyper vil medvirke til at sikre og forbedre levesteder for en række arter på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området. Da indsatserne i planen også forventes at forbedre områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, vil planen bidrage til at forbedre og sikre levesteder for de arter, herunder Bilag IV-arter, som er tilknyttet disse områder. Af særlige arter i området er bl.a. bakkegøgelilje, sumphullæbe, majgøgeurt, liden soldug, stilket kilebæger, hedepletvinge, trane, rødrygget tornskade, natravn samt landets eneste kendte forekomst af mosepost
Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater		x	Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for området vurderes ikke at stride imod områdets fredninger, da fredningerne har til formål at sikre naturværdier, hvilket Natura 2000-planen forventes at bidrage til. Der er ingen fredningsbekendtgørelser i området.
Kumulative effekter	x		Natura 2000-planen har til formål at sikre og forbedre naturkvaliteten for arealer med de lysåbne naturtyper samt sikre levesteder for fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Evt. realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning i samspil med konkrete projekter. Ved gennemførelse af vandområdeplanen vurderes en synergi til sikring af vandkvaliteten på det marine område.

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen Natura 2000-planens retningslinjer. For så vidt angår modstridende naturinteresser henvises til Natura 2000-planens afsnit 3.3. Se i øvrigt afsnit om grundlag for prioriteringer nedenfor.

Natura 2000-planerne skal generelt sikre en højere kvalitet af naturen og bidrage til en større biologisk mangfoldighed. Natura 2000-planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området, hvor en indsats mod invasive planter og tilgroning med hjemmehørende vedplanter samt sikring af en hensigtsmæssig drift og pleje af arealerne og arternes levesteder skal bevare strandengene, hedearealerne og den åbne klitdynamik i området. Med gennemførelse af Natura 2000-planen sikres eller forbedres tilstanden af de lysåbne naturtyper og træk- og ynglefuglenes levesteder og opholdssteder.

Planen indeholder en indsats om udlægning af urørt skov. Udlægning af urørt skov i området kan medføre en ændret adgang til områder på visse tidspunkter af året, hvor jordbunden vil være vådere, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan blive sværere som følge af væltede træer, og eventuelle hegninger. Hvor staten udlægger urørt skov, vil adgangen til området blive sikret gennem fortsat vedligeholdelse af veje, stier, og friluftsfaciliteter i skovene. På private arealer der udlægges til urørt skov vil de generelle adgangsregler som følger af Lov om naturbeskyttelse, fortsat gælde.

Pleje af eksisterende natur, samt udlægning af landbrugsarealer til natur, vil ske efter aftaler mellem lodsejeren og kommunerne og med økonomisk kompensation via EU's landdistriktsprogram.

Med gennemførelsen af Natura 2000-planen forbedres tilstanden af naturtyperne og arternes levesteder, og planen vurderes overordnet ikke at have negativ indvirkning på miljøet.

1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planerne udarbejdes som følge af habitatdirektivets artikel 6. stk. 1, som fastslår, at medlemsstaterne skal iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket bl.a. kan indebære udarbejdelse af hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler. I Danmark udarbejdes Natura 2000-planer, som angiver overordnede og konkrete mål for lokaliteterne, indsatsprogram med retningslinjer og evt. mulighed for prioritere mellem forskellige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget ved realisering af indsatsprogrammet.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem frivillige og lokale indsatser. Natura 2000-planen udarbejdes på baggrund af en basisanalyse, der bl.a. præsenterer data, redegør for relevante trusler og naturtilstanden. Natura 2000-planen danner efterfølgende grundlag for udarbejdelsen af en Natura 2000-handleplan. Natura 2000-handleplanen udarbejdes af kommunale og andre ansvarlige myndigheder, og har fokus på de forventede

forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Der kan således ikke i forbindelse med Natura 2000-plan foretage en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da Natura 2000-planer ikke fastlægger hvor den konkrete indsats skal gennemføres. Miljøvurderingen er gennemført ud fra tilgængelig viden, bl.a. de oplysninger der fremgår af basisanalysen, udkast til Natura 2000-planen og det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

I de seneste basisanalyser (offentliggjort juni 2020) redegøres der for relevante trusler, og dermed at der fortsat er behov for indsatser for at sikres den nuværende naturtilstand og på sigt opfylde habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivets mål. I tredje planperiode (2022-2027) er der fokus på at sikre mere naturlige processer og naturens robusthed bl.a. i form af sammenhængende arealer, udlæg af urørt skov og udtag af kulstofholdige lavbundsjord. Derudover er der fokus på sikring af den eksisterende natur og levesteder bl.a. ved at fortsætte plejen af plejekrævende arealer, bekæmpe invasive arter, afsøge behovet for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og afsøge behovet for fiskeriregulering.

I forslag til Natura 2000-planen for Natura 2000-område nr. 3 planlægges der en indsats for at sikre de lysåbne naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift, pleje, og for skovnaturtyperne en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper. Der arbejdes desuden for at sikre egnede levesteder for områdets fugle og arter.

Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 210 ha terrestriske natur med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10 % dækning.

Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden ved enten efterfølgende pleje eller periodevis rydning/skrælning/afbrænding.

Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord samt udlagt urørt skov, hvilket kan skabe større sammenhængende arealer og diversitet i naturtyperne, samtidig med at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø. Disse indsatser forventes desuden generelt at have en positiv effekt for områdets fugle og arter, f.eks. plettet rørvagtel, trane og engsnarre. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter. De foreslåede indsatser vil potentielt kunne reducere udledningen af CO₂ og bidrage til et renere vandmiljø.

De foreslåede indsatser for de lysåbne naturtyper vil potentielt kunne forbedre tilstanden af levesteder for sommerfuglen hedepletvinge.

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremmer herved den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype, fugl eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper, fugle eller arter. For området er der foretaget følgende valg:

Prioriteringen af indsatser for naturtyper, fugle og arter beror på kendskab til forekomster, bestande og specifikke behov jf. basisanalysen for Natura 2000-området. Dertil er visse arter og naturtyper på forhånd prioriterede jf. EU's habitatdirektiv da de er af fællesskabsbetydning og har et særligt fokus.

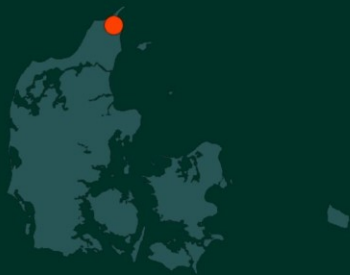
Der er ikke kendskab til modstridende naturinteresser mellem habitatnaturtyper eller arter på udpegningsgrundlaget, og dermed ikke behov for prioritering af indsatser.

1.10 Overvågning

Resultatet af Natura 2000-indsatsen i forhold til udpegningsgrundlag og naturtilstanden bliver fulgt op på gennem det nationale overvågningsprogram, NOVANA, som Miljøministeriet er ansvarlig for. Desuden afrapporterer Danmark bevaringsstatus vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen bygger på kortlægningsdata og udgør det nuværende vidensgrundlag om status for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Basisanalysen gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art, fugl og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.

Resume

Strategisk Miljøvurdering for forslag til Natura 2000-plan 2022-2027 for Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose (nr. 3). Miljøvurderingen sammenfatter Natura 2000-planforslagets påvirkning af miljøet.

Miljøstyrelsen
Tolderundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk